

Pacea și Teologia Socială în gândirea mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului

Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

Rezumat

Studiul de față prezintă conceptul de pace în opera teologică a lui Nicolae Mladin, care a fost mitropolitul Ardealului între anii 1967-1981 și a predat Teologia Morală la Facultatea de Teologie din Sibiu (1943-1967). Acest concept este analizat dintr-o perspectivă mai largă, ce cuprinde Teologia Socială și se referă la: misiunea Bisericii în societate, problema muncii, colonialismul etc. De asemenea, gândirea teologică a lui Mladin poate fi corect expusă doar ținând cont de contextul socio-istoric în care el a trăit – sistemul comunist ateu. Astfel, acest studiu va încerca să extragă din opera mitr. Nicolae Mladin ceea ce constituie principii teologice cu valabilitate perenă și să delimiteze ceea ce constituie „concesi” făcute de Biserica Ortodoxă pentru supraviețuirea ei în acele vremuri dificile.

Cuvinte cheie: Nicolae Mladin, conceptul de pace, Teologie Socială, Biserica Ortodoxă Română în perioada comunistă.

Anul 1945 a fost unul fatidic pentru România: cu sprijinul tancurilor sovietice și al presiunii exercitate de comisarul de externe al URSS, Andrei Vîșinski (1883-1954), Partidul Comunist Român condus de dr. Petru Groza (1884-1958), deși cu puțini membrii, reușea să preia conducerea țării. Alegerile falsificate din 1946 au dat un gir de aparentă legalitate loviturii de stat organizate cu un an înainte, iar abdicarea forțată a regelui Mihai I și proclamarea Republicii Populare România (30 decembrie 1947) consfințeau în mod deplin noua „dictatură a proletariatului”.

Anul 1948 a fost cel care a adus pe scenă modificări radicale și în ceea ce privește relația noii puteri comuniste cu Biserica Ortodoxă. Astfel, legea învățământului reformat și a cultelor din 3-4 august prevedeau, pe de o parte, laicizarea învățământului, iar pe de altă parte controlul strict și supravegherea intensă a cultelor, respectiv al activității clerului¹. Noul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,

¹ Vezi pentru detalii: Ghita Ionescu, *Communism in Rumania, 1944-1962*, London, 1964; Vlad Georgescu, *The Romanians: A History*, Ohio State University Press, Columbus, 1991, p. 222-

Dr. Ciprian Iulian Toroczka

Justinian Marina (1901-1977), instalat pe 6 iunie 1948, și-a asumat sarcina dificilă de reorganizare a instituțiilor bisericești în noile cadre fixate de regimul comunist-sovietic, încercând să realizeze un dificil compromis care să asigure supraviețuirea acestora. Desigur, această realizare este privită fie negativ, ca o trădare a ierarhiei față de credincioșii pe care îi păstoreau și o abdicare de la misunea lor pastorală – în acest sens trebuie amintită mai ales lucrarea lui Olivier Gillet, *Religion et nationalism. L'idéologie de l'Église Orthodoxe Roumaine sous le régime communiste*, Bruxelles, 1997. Dimpotrivă, din chiar recenziile la această carte² se evidențiază și un alt punct de vedere: în acel context tragic, anumite concesii făcute de ierarhia Bisericii Ortodoxe Române erau singura ei șansă de supraviețuire, adică de evitare a situației mult mai rele pe care au cunoscut-o, de exemplu, Bisericile Ortodoxe din Rusia sau Albania³.

În acest context socio-istoric a trăit și a scris și Nicolae Mladin, ierarhul și teologul român a cărui concept despre pace – în perspectiva mai largă a unei teologii sociale – îl vom prezenta în studiul de față. Născut pe 18 decembrie 1914 în Abrud (jud. Alba), acesta urmează liceul din Petroșani (1925-1932), după care își începe studiile teologice la Academia Teologică din Oradea. Mai studiază și la Facultățile de Teologie din Chișinău (un an) și București (doi ani), unde obține licența în anul 1938. Între 1941-1943 face studii de specializare la Viena, pentru ca în 1946 să devină doctor în teologie al Facultății de Teologie din București cu teza *Hristos – viața noastră. Asceza și mistica paulină*⁴.

Carierea academică a lui Nicolae Mladin a început în 1943 la Sibiu, în 1947 devenind succesor al cunoscutului teolog român Dumitru Stăniloae (1903-1993) ca profesor de Teologie morală și mistică la Academia Teologică „Andreiană” din Sibiu (din 1948 Institut Teologic). A deținut această catedră până în anul 1967, când e hirotonit și instalat ca arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al Ardealului. (În 1939

248; Keith Hitchins, *Rumania: 1866-1947*, (Oxford History of Modern Europe), Oxford University Press, 1994, p. 501-547; Lucian N. Leustean, *Orthodoxy and the Cold War: Religion and Political Power in Romania, 1947-65*, Palgrave Macmillan, UK, 2009, p. 57-69; Richard F. Staar, *Communist Regimes in Eastern Europe*, Fourth Edition, Hoover Institution Press, Stanford University, 1982, p. 191-192, 197, 217-219.

² Radu Preda, „Prostia cu tendință. Marginalii la o carte despre Biserica Ortodoxă Română în comunism și după 1989”, în *Renașterea* 6 (1998), p. 4; Alexandru Duțu, „Ortodoxie și laicitate”, în *Renașterea* 9 (1998), p. 6; Cătălin Pălimaru, „Silogismele lui Gillet”, în *Renașterea* 11 (2002), p. 9 sau Radu Carp, în *Studia Politica* I (2002), nr. 4, p. 1228-1231.

³ Descrierea relației stat comunist – Biserica Ortodoxă Română în această perioadă la: Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *Biserica Ortodoxă Română sub semnul comunist vol.1: 1945-1958 (Documente)*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2001; Cristian Vasile, *Biserica Ortodoxă Română în primul deceniu comunist*, Curtea Veche, 2005; George Enache, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană*, Nemira, 2005.

⁴ Nicolae Mladin, *Hristos – viața noastră. Asceza și mistica paulină*, Deisis, Sibiu, 1996.

Pacea și Teologia Socială în gândirea mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului

fusese hirotonit diacon celib, iar în 1947 a fost tuns în monahism la mănăstirea Sâmbăta de Sus.) I se decernează titlul de „doctor honoris causa” de către Institutul Teologic Protestant din Cluj (1969). În 1981 demisionat din funcție din motive de sănătate și s-a retras la mănăstirea Sâmbăta, unde moare la data de 1 iunie 1986⁵.

Principala lucrare a mitr. Nicolae Mladin este teza de doctorat amintită, publicată postum, privind analiza asceticii și misticii pauline⁶, precum și două volume de *Teologie Morală Ortodoxă* editate sub conducerea sa (1979-1980). Centrale gândirii sale sunt tema îndumnezeirii, care își găsește punctul culminant în participarea credinciosului la cultul divin, și cele trei faze ale urcușului duhovnicesc: faza purificativă, faza iluminativă și faza unirii cu Dumnezeu. Dacă cele trei faze sunt „clasice” în teologia ortodoxă, despre îndumnezeire vom spune că apare la Mladin ca un triplu eveniment: 1) centrală este relația personală de iubire a omului față de Dumnezeu și invers, care determină pe creștini să fie pnevmatofori, hristofori și teofori (cu trimitere la I Petru 2, 4, care nu trebuie înțeles în sens panteist, căci diferența substanțială dintre Creator și om rămâne întotdeauna), 2) aspectul sacramental al îndumnezeirii – prin Sfintele Taine omul e „făptură nouă”, trăiește în Hristos, și 3) procesul îndumnezeirii presupune în mod necesar că orice cunoaștere și iubire a lui Dumnezeu e un act mistic, însă nu doar în sens individual, ci și comunitar: Sf. Liturghie este punctul culminant al misticii creștine, nu doar ca rememorare, ci ca actualizare a prezenței lui Hristos (Mladin atrage atenția că „orice mistic care renunță la Liturghie - și Împărtășire – este suspect”⁷).

Dincolo de această dimensiune ascetico-mistică a gândirii mitr. Nicolae Mladin mai trebuie avută în vedere și dimensiunea ei moral-socială⁸. Cu alte cuvinte, desăvârșirea personală a credinciosului nu se face în ruptură cu viața socio-istorică; Biserica reprezintă mediul în care are loc procesul îndumnezeirii, dar acest proces mistic nu se produce prin excluderea relației sale cu lumea înconjurătoare, cu societatea în care trăim. Tocmai pornind de la ideea că „credincioșii nu sunt, nu pot fi o entitate izolată în sânul societății”⁹ vom încerca în continuare să evidențiem

⁵ Date biografice la Mircea Păcurariu, *Dicționarul Teologilor Români*, Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 275 ș.u.

⁶ Vezi *supra* nota 4.

⁷ Vezi și Nicolae Mladin, *Prelegeri de mistică ortodoxă, 1947-1948*, Târgu-Mureș, 1996, publicate după notițele de curs de pr. Nicolae Streza. O evaluare a disciplinei teologiei mistice în România anilor 1935-1948 (când această disciplină va fi interzisă de autoritățile comuniste) face Jürgen Henkel, *Eros und Ethos. Mensch, gottesdienstliche Gemeinschaft und Nation als Adressanten theologischer Ethik bei Dumitru Stăniloae*, („Forum Orthodoxe Theologie”, Bd. 2), LIT Verlag, Münster-Hamburg-London, 2003.

⁸ Principalele studii ce au această tematică, publicate între anii 1949-1969, au fost reunite în volumul *Studii de teologie morală*, Sibiu, 1969, ceea ce ușurează mult analiza lor.

⁹ *Ibidem*, p. 5.

Dr. Ciprian Iulian Toroczka

em contribuția adusă de mitr. Nicolae Mladin la dezvoltarea unei teologii sociale ca o „teologie vie”, sinteză între Evanghelia lui Iisus Hristos și ceea ce era denumită „epoca actuală”¹⁰, mai ales pentru că conceptul de pace ocupă un loc esențial în centrul acestei „noi teologii”.

Probleme de teologie socială

Punctul de plecare în dezvoltarea unei teologii sociale îl constituie pentru mitr. Nicolae Mladin aspectul dual pe care îl are Biserica: în calitate de „Trup al lui Hristos”, aceasta are deopotrivă o dimensiune imanentă, vizibilă (socială) și o dimensiune transcendentă, invizibilă. Cele două aspecte sunt unite și se întrepătrund, dar ceea ce este important de reținut este faptul că Biserica, ca și societate vizibilă, influențează societatea și istoria și este la rândul ei influențată de ele.

Scopul vieții ecleziale îl reprezintă dobândirea vieții veșnice, care însă începe aici, pe pământ, și își atinge desăvârșirea în Eshaton. „Evadarea” din immanent, retragerea pe „verticală” în detrimentul „orizontalului”, sunt privite de Mladin ca abdicări de la misiunea Bisericii în lume căci, după cum ni se spunea, „slujești lui Dumnezeu slujind omului”¹¹. Totuși, deși viața bisericească nu este separată de viața de zi cu zi, nu trebuie căzut în cealaltă extremă, crezându-se că Biserica trebuie să se substituie rolului societății. În opinia mitr. Mladin, este greșit să se creadă că creștinismul este chemat să formuleze programe sociale (politice, economice, culturale), că ar trebui să existe o politică sau o economie creștină. Biserica își are de îndeplinit rolul ei specific – vestirea Evangheliei mântuitoare – și nu reprezintă „primul factor al dezvoltării sociale”. În același timp, pe baza faptului că creștinul nu este pasiv din punct de vedere politic-economic și că principiile morale creștine (chiar dogmele) au o orientare cu caracter social, Biserica poate sprijini progresul societății, orientându-se spre aplicarea principiilor ce stau la baza existenței ei și în societate.

Societatea este o realitate dinamică, iar din acest motiv Biserica poate să conlucreze cu ea pentru realizarea unei societăți ideale. Este vorba de „Împărăția lui Dumnezeu”, care în perspectiva creștină ține de o realitate viitoare. Speranța creștină în această realitate viitoare nu înseamnă însă defel o utopie, un vis amăgitor fără legătură cu realitatea; procesul de înnoire al omenirii și al lumii nu doar că este realizabil, dar el începe încă de aici. Astfel, chiar dacă societatea ideală aparține veșniciei, aceasta nu exclude realizarea pe pământ a unei stări cât mai apropiate de starea ideală, atât cât este posibil fiecărei generații¹².

¹⁰ *Ibidem*, p. 6.

¹¹ *Ibidem*, p. 12.

¹² *Ibidem*, p. 16.

Pacea și Teologia Socială în gândirea mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului

În lucrarea ei de conducere spre realizarea cât mai apropiată a idealului social încă din această lume, Biserica oferă câteva principii morale de mare relevanță socială: interdependența dintre social și individual, principiul libertății, egalității și fraternității, munca, dreptatea și, în fine, pacea și colaborarea în iubire.

1. Interdependența dintre individual și social are ca imagine biblică afirmația paulină despre Biserică ca „Trup al lui Hristos”, adică un organism duhovnicesc în care creștinii sunt mădulare ce lucrează împreună pentru desăvârșirea Bisericii. „Credinciosul slujește Bisericii, iar Biserica oferă credinciosului puterile și mijloacele mântuirii”¹³. Această interdependență nu înseamnă însă egalitate, căci interesele Bisericii premerg intereselor credinciosului. În același timp, între cele două categorii trebuie să existe armonie, în caz contrar având de suferit atât societatea cât și individul. „Deci individul slujește interesele societății, dar și societatea promovează interesele individului. Progresul societății se răsfrânge asupra tuturor membrilor ei. În perspectiva aceasta, individualismul apare ca o concepție greșită. Individul nu e un scop al societății, ci membru al ei. Aceasta nu înseamnă că e un simplu instrument, ci că el se poate desăvârși numai în societate și slujind societatea. Dar și societatea progresaază dacă membrii ei au condițiile necesare dezvoltării personalității lor și dacă ei își dezvoltă personalitatea”¹⁴.

Biserica are ca misiune, pe de o parte, să-și înnoiască viața în funcție de nevoile membrilor ei, să facă contemporan adevărul creștin, veșnic, și, pe de altă parte, să combată acele realități sociale care se află în contradicție cu acest adevăr. Principalele probleme avute în vedere de Mladin erau: problema foamei și a subdezvoltării – pe plan social –, respectiv „decolonizarea” Bisericilor – pe plan eclezial-ecumenic.

În cadrul primei probleme erau avute în vedere atât inaniția, lipsa de alimente, cât și subnutriția, adică lipsa anumitor elemente nutritive din alimentație. În cadrul celei de-a doua probleme se făcea referință la dreptul fiecărei națiuni de a-și avea independența și pe plan bisericesc, după modelul Bisericilor Ortodoxe autocefale. Interesant este că la ambele probleme cauza principală este văzută în colonialism¹⁵, un flagel intens combătut de mitropolitul român, așa după cum vom vedea. Dacă în al doilea caz se sugera „restructurarea Bisericilor creștine după noile condiții istorice”, adică „decolonizarea” Bisericilor – cu referire negativă la misiunile protestante și romano-catolice în țările din „lumea a doua” și „a treia”¹⁶

¹³ *Ibidem*, p. 17.

¹⁴ *Ibidem*, p. 18.

¹⁵ Vezi *Ibidem*, p. 90 și 97.

¹⁶ *Ibidem*, p. 98. Nu trebuie crezut însă că mitr. Nicolae Mladin era în favoarea unui creștinism „fărămițat”, divizat; dimpotrivă, mult mai sigur este că el are în vedere aici atributul catholic al Bisericii ca „unitate în diversitate”, mai ales că atrage atenția că ținta este, inclusiv pentru „tinerele

Dr. Ciprian Iulian Toroczka

–, în cazul primei probleme să sublinia că eradicarea foametei și depășirea subdezvoltării nu poate avea loc numai prin „daniei” sau ajutoare; „ridicarea popoarelor noi la o viață mai bună e posibilă numai prin relații economice, comerciale etc., între popoare, temeinicite pe principiile suveranității și independenței, egalității, avantajului reciproc și colaborării și prin restructurarea societății în sensul desființării inegalității sociale, prin care toți cei ce muncesc se pot bucura de bunurile materiale și spirituale produse de popor”¹⁷.

2.Principiul „libertate, egalitate, frățietate”, deși având ca sursă Revoluția franceză, dobândește la Mladin o profundă fundamentare teologică: libertatea nu este atât capacitatea de a hotărî singur, de a alege liber – în sens arbitrar –, cât aceea de a alege binele¹⁸. E o alegere ce trebuie făcută deopotrivă pe plan moral, individual, și social, colectiv. Egalitatea survine în virtutea faptului că toți oamenii sunt creați de Dumnezeu după „chipul” Lui, adică sunt frați ai Tatălui ceresc. Egalitatea aceasta se reflectă în chemarea tuturor la mântuire, dar acestei egalități

Biserici” apărute în urma decolonizării, realizarea unei singure Biserici creștine, care să-i cuprindă pe toți creștinii de diferite confesiuni. *Ibidem*, p. 97. De aici necesitatea unei apropieri și conlucrări nu doar între creștini, ci și cu membrii altor religii, în spiritul pe care l-ar fi nutrit mereu Ortodoxia: „Pornind de la cuvântul Sf. Ap. Pavel că «neamurile din fire fac ale legii» (Rom. 2, 14) și de la învățătura Sf. Iustin Martirul și Filozoful despre lucrarea Logosului în sânul popoarelor, Biserica Ortodoxă n-a căzut în greșeala de a vedea în celelalte religii numai «beznă» față de «lumina» creștinismului, ci totdeauna a prețuit valorile pozitive existente în acele religii, raze de lumină răsfrântă din Lumina cea veșnică a Logosului divin”. *Ibidem*, p. 103-104.

¹⁷ *Ibidem*, p. 96. Deși din acest pasaj se întrevede „limbajul de lemn” al propandandei comuniste, totuși ideea de bază, profund creștină, rămâne valabilă. De reținut că autorul nu se rezumă doar la formularea unui principiu teoretic, ci oferă și posibile variante practice de eradicare a foametei. El estimează că în anul 2000 populația lumii va avea cca. 7 miliarde de oameni, care însă pot fi hrăniți fără probleme prin: 1) extinderea terenurilor cultivate, 2) mărirea producției solului prin mecanizarea agriculturii, combaterea dăunătorilor, irigații și folosirea îngrășămintelor, 3) valorificarea bogățiilor mărilor și oceanelor și 4) producerea de alimente sintetice. În urma implementării acestor metode se estimează că ar putea să fie hrăniți corespunzător chiar și o populație a Terrei de 30 de miliarde! Vezi *Ibidem*, p. 92-93. Un alt aspect ce trebuie avut în vedere este modul pozitiv în care mitropolitul Mladin se raportează la știință și tehnică. Studiul său „Despre cibernetică” (*Ibidem*, p. 144-152) anticipează dezvoltarea desosebită pe care o să o aibă automatizarea producției și mai ales informatizarea. Chiar dacă opinia conform căreia omul-mașină sau automatul îl va înlocui pe om i se pare autorului exagerată (p. 145), de unde poziționarea favorabilă față de realizările științifice, totuși acesta afirmă ferm superioritatea omului în fața „automatului” în virtutea creativității sale, caracteristică a faptului că omul este creat de Dumnezeu „după chipul” Lui (p. 151-152).

¹⁸ *Ibidem*, p. 101: „...libertatea nu trebuie confruntată cu anarhia. Anarhia este lipsă de raționalitate, lipsă de orientare și de limită. Libertatea se încadrează în imperatiile conviețuirii sociale, în imperatiile solidarității umane. Cel ce prin liberă deciziune viețuiește în conformitate cu Binele dobândește libertatea morală, adică e eliberat de robia păcatului și pășește pe calea virtuții. A fi liber cu adevărat înseamnă a sluji, a te dăruia binelui tuturor, scopurilor înalte ale vieții, ale omenirii. La astfel de libertate ne cheamă Iisus Hristos: libertatea în iubire, care nu face răul, ci face binele”.

Pacea și Teologia Socială în gândirea mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului

„morale” îi corespunde și o egalitate în demnitate, în drepturi și datorii, o egalitate în fața legilor. În fine, libertatea și egalitatea sunt completate de frățietate: ea provine tot din faptul că oamenii sunt fii ai aceluiași Tată ceresc, dar are relevanță nu doar pe plan personal, ci și comunitar (pentru popoare): „Frățietatea consituie o forță morală de solidarizare, de unire a oamenilor liberi și egali”, ceea ce e valabil „și pentru grupele umane, pentru popoare”¹⁹.

Nu poate fi acceptată discriminarea rasială, înainte de toate pe baza unității biologice a omenirii, exprimată și în Sfânta Scriptură: neamul omenesc are același părinte (Înț. Solomon 10, 1; Mal. 2, 10), este făcut „dintr-un sânge” (F. Ap. 17, 26). Dar la această unitate biologică se adaugă și o unitate spirituală: Sf. Ap. Pavel vorbea nu doar de o unitate de aspirație spre adevăratul Dumnezeu (F. Ap. 17, 23, 26-30) ci și de o unitate morală între toate popoarele pământului (Rom. 2, 14-15) care le conferă egalitate – „tăierea împrejur” nu mai e semnul alegerii divine doar pentru iudei, ci și pentru păgâni, pentru că este „cea a inimii, în duh” (Rom. 2, 17-29).

„Vestea cea bună” a Mântuitorului este că toți suntem fii ai Tatălui ceresc, îmbrățișați de iubirea Sa universală (Mt. 5, 45-48). Toți suntem din „neamul lui Dumnezeu” (F. Ap. 17, 28-29) și de aceea toți oamenii sunt egali, indiferent de sex sau rasă (Gal. 3, 28), toți făcând parte dintr-un singur Trup al lui Hristos, Biserica (I Cor. 12, 13). La Evanghelie sunt chemate toate neamurile (Mt. 28, 19), tocmai pe baza acestei egalități și frățietăți dintre oameni²⁰. După cum vom vedea, acestei iubiri frățești dintre persoane și popoare i se opune colonialismul – un fenomen anticreștin și antiuman ce calcă în picioare poruncile morale divine și morala umană, imperativele rațiunii umane²¹.

3. Din aceeași perspectivă creștină este privită și munca²². Într-un stil proverbial, sapiențial, ni se spune că „viața e activitate, că viața e efort creator”; a fi om e sinonim cu a munci. Prin muncă omul „pune pecetea spiritului asupra naturii” și își împlinește destinul primit chiar din paradis²³, nu doar prin munca spiritului,

¹⁹ *Ibidem*, p. 19.

²⁰ *Ibidem*, p. 66-71.

²¹ *Ibidem*, p. 72. Nicolae Mladin respinge diversele concepții antropologice cum ar fi biologismul unilateral și mecanicist, individualismul, pe care le consideră reduționiste, opunându-le concepția „omului total”: omul social, integral (termen prin care se înțelege membrul societății socialiste) și muncitor. Vezi studiul „Problema omului” (*Ibidem*, p. 124-143), în care este afirmată cel mai puternic presupusa identitate dintre concepția socialistă și cea creștină despre om.

²² Munca este definită ca o „activitate metodică prin care omul, stăpânind și transformând natura, produce bunuri materiale și spirituale pentru satisfacerea nevoilor și năzuințelor lui sau pentru desăvârșirea vieții sale”. *Ibidem*, p. 45.

²³ *Ibidem*, p. 47-48: „Pentru aceea a fost așezat omul pe pământ, ca să-l stăpânească prin muncă. Acesta e destinul originar al lui. Că în Paradis munca era o bucurie și că prin păcatul strămoșesc

Dr. Ciprian Iulian Toroczkai

cea intelectuală, ci și prin munca fizică (între cele două trebuie să existe armonie și complementaritate, căci unilateralitatea este dăunătoare pentru sănătatea fizică și psihică).

Cel ce lucrează se aseamănă lui Dumnezeu (vezi In. 5, 17: „Tatăl Meu lucrează și Eu lucrez”), colaborează cu El la desăvârșire. Revelatoare este „pilda talanților”²⁴, precum și alte texte scripturistice ce acordă o mare valoare muncii: „Cine nu vrea să muncească nici să nu mănânce” (II Tes. 3, 10) sau „vrednic este lucrătorul de plata sa (de hrana sa)” (Lc. 10, 7). Modelul de urmat este Mântuitorul, a cărui viață este muncă, muncă fizică și spirituală²⁵. Apostolii au continuat această linie, exemplul cel mai concludent fiind cel al „Apostolului neamurilor”, la care se regăsește armonizarea muncii spirituale de propovăduire a Evangheliei cu munca manuală de câștigare a existenței (II Cor. 11, 27; I Cor. 9, 14-17, dar mai ales F. Ap. 20, 33-35).

Regulile trasate de Mântuitorul și de Apostoli au fost respectate și continuate și de creștini. „Creștinismul apare – scrie Nicolae Mladin – ca o comunitate de muncitori”, în care munca fizică și cea intelectuală se completeau reciproc, fără subordonare²⁶. Creștinii trebuie deci să condamne lenea²⁷, ca și nedreptatea cauzată de neplata muncitorului (păcat strigător la cer), idee întâlnită și în Vechiul, și în Noul Testament (de ex. Profetul Amos, respectiv Lc. 16, 19 ș.u.; 18, 24-25; Mt. 19, 23). Din roadele muncii sale omul mai trebuie însă să ofere cu dragoste și celor care nu pot munci, neputincioși, grav bolnavi etc.

Nicolae Mladin respinge așadar o posibilă interpretare literară a textului de la Mt. 6, 25-33, în sensul unui pasivism. Dimpotrivă, el leagă providența divină

ea a primit și caracter de trudă, de osteneală, de sudoare a frunții, e suferință, aceasta nu schimbă nimic din caracterul ei de destin al omului pe pământ”.

²⁴ Interpretată de Mladin în *Ibidem*, p. 60-61, pilda exprimă după acesta următorul principiu: „Fiecăruia i se cere după capacitatea sa, nimănui mai mult decât are și poate, dar fiecare e obligat să fructifice deplin talentul primit. Prin muncă pui pecetea personalității tale asupra lucrurilor, te exprimi pe tine însuși în mod plener”.

²⁵ Mitropolitul Mladin evidențiază parcă originea proletară, „sănătoasă”, a Mântuitorului – fiu de teslar, practicând la rândul Lui până la vârsta de 30 de ani această meserie fizică, pe care apoi a completat-o cu o la fel de intensă lucrare spirituală, de propovăduire a Evangheliei. *Ibidem*, p. 49.

²⁶ Imaginea creștinismului apostolic și patristic descrisă de autor (p. 51-52) apare asemenea unei societăți comuniste, fapt care nu trebuie pus însă doar pe seama regimului autoritar în care a scris Mladin, regim ce căuta să-și impună „superioritatea” la toate nivelele societății: interesant este că această echivalență apare și la alți autori moderni occidentali, cum ar fi prof. emerit de la Heidelberg, Adolf Martin Ritter. Vezi comunicarea susținută de acesta în cadrul conferinței internaționale dedicată Sfântului Vasile cel Mare (Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna”, Sibiu, 17-18 octombrie 2009): „Perspective ale diaconiei în opera Sfântului Vasile cel Mare”.

²⁷ Mitr. Nicolae Mladin lansează chiar opinia, nesusținută de vreo dovadă, că în creștinism cei care nu munceau era excluși din comunitate. Vezi *Ibidem*, p. 53.

Pacea și Teologia Socială în gândirea mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului

de activitatea creatoare a omului prin muncă și astfel sensul divin, social și personal al acesteia²⁸. În primul rând, munca are un sens divin pentru că Scriptura ne oferă imaginea unui Dumnezeu-Demiurg, precum și unui om împreună-lucrător cu El (pe baza creației lui „după chipul” și tinzând spre asemănarea cu Creatorul lui): „Muncitorul e imaginea lui Dumnezeu pe pământ, e imaginea activității Lui creatoare în lume”²⁹. În al doilea rând, munca are un rol, social întrucât „în relația muncii cu natura, omul nu apare singur ci încadrat într-o mare colectivitate muncitoare”³⁰. Din punct de vedere creștin, această colectivitate își are unitatea atât în Adam, cât și în Hristos: vezi porunca dată primilor oameni în rai (Fac. 1, 28), respectiv imaginea creștinilor din I Cor. 12, 17-27. În al treilea rând, cele două perspective – divină și socială – amintite nu distrug sensul personal al muncii³¹. Dreptul Iov (cap. 5, ver. 7) scria: „Omul e făcut să muncească precum pasărea să zboare”, vrând astfel să arate că manifestarea persoanei umane, dezvoltarea personalității sale, nu se poate face decât prin muncă. Aceasta, subliniază mitr. Nicolae Mladin, are un rol vindicativ: nu doar că dezvoltă pe om fizic, ci și purifică și desăvârșește din punct de vedere moral (printre altele, alungă trândăvia și disciplinează pornirile pătimase din om). Mai mult decât atât, munca este un „izvor de virtuți”: cultivă rațiunea, oțelește voința, înalță sentimentele, purifică trupul; ea naște răbdare, smerenie, spirit de sacrificiu, conștiințiozitate, bărbăție, responsabilitate, stăpânire de sine, etc³².

4. Dreptatea socială își are izvorul în Dumnezeu Care este drept (Ps. 9, 8). El pedepsește nedreptatea și răsplătește pe cei drepti (Lc. 1, 52-53). Este atitudinea firească și între creștini (vezi Iacob 5, 1-5): dacă Dumnezeu este drept, dreptatea – echivalentă și cu sfințenia, și cu dreptatea socială – trebuie să stăpânească și în inimile oamenilor sau în relațiile dintre ei (Prov. 14, 34; Is. 54, 14). Fiind echivalentă cu a da fiecăruia ce i se cuvine după capacitățile lui, după pregătirea și munca sa, dreptatea este lăudată de Mântuitorul, Cel Care ferește pe cei ce flămânzesc și însetoșează de dreptate (Mt. 5, 6).

5. Dacă despre pace vom vorbi mai pe larg în cele ce urmează, ne vom referi pe scurt aici la colaborarea între popoare. După cum vom vedea, iubirea și dreptatea – sursele păcii – nu trebuie să fie active doar la nivelul persoanelor, ci

²⁸ *Ibidem*, p. 54-63.

²⁹ *Ibidem*, p. 55.

³⁰ *Ibidem*, p. 57.

³¹ *Ibidem*, p. 59: „Încadrat în sensul divin și în sensul social al muncii, individul nu-și pierde personalitatea ci și-o dezvoltă”.

³² Vezi *Ibidem*, p. 61-62. După ce a expus această viziune creștină asupra muncii, autorul trage concluzia că ea este în concordanță cu principiile fundamentale ale societății socialiste în privința muncii. *Ibidem*, p. 64-65.

Dr. Ciprian Iulian Toroczcai

și al comunităților mai largi, în speță ale popoarelor. Mesajul evanghelic are o dimensiune universală, căci în Hristos nu mai e elin și iudeu – toți sunt una (Gal. 3, 28; Efes. 2, 14-22). Nemafiind monade izolate, popoarele „trebuie să contribuie, fiecare în felul său, la progresul omenirii, să conviețuiască în pace, să conlucreze, să se ajute și să se sprijinească unele pe altele”³³. Dar pentru a se înțelege mai exact această colaborare, se cuvine a fi analizată mai îndeaproape, dintr-o perspectivă creștină, noțiunea de „patrie”³⁴.

Baza acestei concepții stă în fundamentarea vieții moral-religioase a omului pe iubire (vezi Mt. 22, 37-39; In. 13, 35; I Cor. cap. 13, I In. 4, 16). Este nu o iubire individualistă, egoistă, ci o iubire ce tinde mereu spre comuniunea cu Dumnezeu și cu semenii (fiind astfel o energie divino-umană). În ea se cuprinde și iubirea de patrie sau patriotismul. Sensul cuvântului „patrie”, atrage atenția Mladin, este unul complex: el nu se referă doar la ceva geografic, la locul în care te-ai născut și ai crescut (pământul strămoșilor), și de care te-ai atașat sufletește; sensul cuvântului este mai larg, desemnând o simbioză între un anumit spațiu și oamenii care îl locuiesc. Acest pământ reprezintă o „natură umanizată”, adică un loc asupra căruia oamenii și-au pus pecetea creatoare (vezi înțelesul pe care îl acorda mitr. Mladin muncii) și care, la rândul său, și-a „pus pecetea” asupra ființei lor. De aceea patria nu e numai „țara”, ea e și poporul; nu e numai mediul geografic, ci și mediul uman, mediul social³⁵.

Discutabilă este viziunea mitropolitului Mladin după care despre o patrie „adevărată” se poate vorbi numai în orânduirea socialistă (în alte orânduirii sociale s-ar putea vorbi doar despre o patrie „aparentă”, de o patrie „vitregă” pentru popor³⁶). De asemenea, discutabilă este și tentativa de a se fundamenta biblic superioritatea orânduirii socialiste în raport cu alte forme de organizare socială. Astfel, este de reținut argumentarea autorului că: trebuie luptat împotriva asupritorilor, așa cum a fost cazul lui Moise sau al Macabeilor, că Mântuitorul S-a pus în slujba celor mulți (Mt. 10, 6; 15, 24; Lc. 19, 43-44), că Sf. Ap. Pavel, imitând chiar pe Acesta, se oferea ca jertfă pentru semenii lui (F. Ap. 28, 19; Rom. 9, 2-3), sau că misiunea Apostolilor era îndreptată către toate nemurile, cu limbile lor, ceea ce le conferă acestora valoare chiar și în Împărăția cerurilor (Mt. 28, 19; Apoc. 7, 9). Prima concluzie trasă, că poporul este o realitate istorică, instituită însă de voia lui Dumnezeu, Care vrea ca „omenirea să apară ca o mare familie de popoare, fiecare familie având specificul său și rostul său în cadrul acestei familii”³⁷, poate

³³ *Ibidem*, p. 20.

³⁴ Vezi studiul „Morala creștină și patriotismul”, în *Ibidem*, p. 35-44.

³⁵ *Ibidem*, p. 36-37.

³⁶ *Ibidem*, p. 37, 44.

³⁷ *Ibidem*, p. 40. Mitropolitul Nicolae Mladin subliniază că acest principiu se reflectă în organizarea Ortodoxiei în Biserici autocefale.

Pacea și Teologia Socială în gândirea mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului

fi acceptată. Nu poate fi însă acceptată echivalarea făcută între popor și exclusiv orânduirea socialistă, la fel cum din punct de vedere creștin-moral nu poate fi acceptat îndemnul final adresat creștinilor de a accepta un stat comunist ateu, a cărui acțiune a fost în repetate rânduri de agresiune la adresa Bisericii³⁸.

Mult mai valoroase sunt considerațiile prin care sunt respinse ca anticreștine șovinismul, rasismul, cosmopolitismul și colonialismul. Toate acestea sunt opuse patriotismului, adică iubirii de patrie ce promovează înfrățirea și colaborarea cu alte popoare, nu ura sau disprețuirea acestora. Pe de o parte, nu există rase superioare sau rase inferioare; pe de altă parte, nu se poate justifica nici „nihilismul național”, adică indiferența față de patrie (cosmopolitism) în numele unui colonialism universal³⁹.

Despre pace

Conceptul de pace este analizat de mitr. Nicolae Mladin atât în sensul său politico-social, cât și în cel creștin, scripturistic și patristic⁴⁰. Metoda sa este una ce se dorește a fi așadar cuprinzătoare, motiv pentru care și pune acest studiu, după propria mărturisire, pe seama unei „încercări de sinteză” nu doar din ceea ce a publicat el însuși, ci din toate cărțile și studiile teologice pe care le-a avut la dispoziție (dar pe care nu le citează, fapt ce poate fi explicat prin aceea că a utilizat și „teologi străini”, lucru ce ar fi putut să displacă cenzurii comuniste).

În considerațiile generale de la început pacea este definită nu doar ca lipsa războiului, așa cum s-ar crede, ci ca „permanentul eroism al omenirii”, ca angajare la maxim a forțelor pozitive, creatoare, ale omenirii pentru realizarea pe toate planurile (cunoaștere, știință, sentimente superioare etc.) a unei vieți din ce în ce mai fericite. Pacea ține de permanentul dinamism al vieții, și de aceea constituie nu doar un „nu!” spus războiului, ci un „da!” spus vieții „în neconținută sa tensiune creatoare spre desăvârșire”.

Atunci când sunt enumerate condițiile specifice pe care le reclamă pacea, pare că singura orânduire politico-socială ar fi doar cea comunistă: alături de li-

³⁸ Vezi concluzia din finalul studiului, în fapt un îndemn de acceptare a orânduirii comuniste în numele „iubirii de patrie” și al „progresului umanității”: „Slujitorii și credincioșii Bisericii noastre privesc cu entuziasm la marile realizări ale poporului nostru – și, însuflețiți de o fierbinte iubire de patrie, se angajează să sprijine activ și cu elan sporit munca poporului pentru ca patria noastră să urce pe noi culmi de belșug și lumină și ca să aducă noi contribuții valoroase la progresul economic și cultural al omenirii în pace și înfrățire”. *Ibidem*, p. 44.

³⁹ *Ibidem*, p. 42-43. Poate părea surprinzător faptul că, deși România nu a fost o țară colonială sau colonizată, Mladin acordă pagini întregi istoriei coloniale și respingerii acestui fenomen prin argumente teologice. În pofida acestui ultim aspect, în opinia noastră tema se înscrie pe linia discursului comunist *politic*, puternic anticolonial.

⁴⁰ Vezi studiul „Despre pace”, în *Ibidem*, p. 106-123.

Dr. Ciprian Iulian Toroczka

bertate, egalitate, dreptate și iubire mai sunt amintite exploatarea muncitorului, înrobirea popoarelor, rasismul sau fanatismul religios. Intuim aici retorica discursului politic al vremii, mai ales că în continuare se pune căutarea păcii pe seama „năzuinței popoarelor”: acestea „luptă” pentru dobândirea păcii, act caracteristic mai ales statelor situate în orânduirea comunistă și simpatizanților lor din lumea întreagă⁴¹. „Lupta” pentru pace este pusă de altfel în contradicție cu pacifismul ce ar fi specific țărilor occidentale, capitaliste. Dacă pacifismul ar fi abstract și pasiv, limitat la generalități, lupta pentru pace ar fi ceva activ, eroic. Aceasta din urmă „se cucerește”, în sprijinul ideii aducându-se citatul biblic că „Împărăția lui Dumnezeu (echivalată cu pacea, n.n.) se ia cu năvală și silitorii o răpesc (tradus cu „cuceresc”, de autor, n.n.) pe ea”⁴². În acest mod se face și trecerea la partea doctrinar creștină a noțiunii de pace.

La „lupta pentru pace”, ne spune Mladin, participă și membrii Bisericilor Ortodoxe, protestante și catolice. Este o acțiune ce are la bază însăși învățătura biblică și patristică. În Vechiul Testament întâlnim termenul *shalom*=pace ce are un sens larg: 1) integritate, sănătate, plinătate, lucru desăvârșit, și 2) liniște, salvare, mântuire, prosperitate, fericire, binele în general. În sens restrâns, termenul desemna pacea lăuntrică, lipsa oricărei pricini de tulburare, sau pacea dinafară – liniștea unui popor care trăiește în bună vecinătate cu alte popoare. Ea trebuia să fie așadar căutată de toți, motiv pentru care salutul, urarea cea mai frecventă era: „pace ție” (I Regi 20, 42) sau „mergi în pace” (Jud. 18, 6). Acest termen are un profund temei religios, fiind pus în legătură cu Dumnezeu: în paradis pacea dintre El și om determină și pacea, armonia, interioară și exterioară (Fac. 1, 31; 2, 8, 19, 24). După căderea în păcat pacea rezultă din supunerea față de voia lui Dumnezeu (Num. 25, 12-13; Is. 54, 10; Mal. 1, 2, 5, 6); ea singură mai poate asigura liniștea omului ce a cunoscut păcatul și urmările sale negative (vezi Ps. 118, 165: „multă pace au cei ce iubesc legea Ta”). Tot de la Dumnezeu izvorăște și pacea poporului (Lev. 26, 3-9; Ps. 28, 11). Este o năzuință prezentă chiar și în vreme de război („Când te vei apropia de o cetate ca să o cuprinzi, fă-i îndemnare de pace”, Deut. 20, 10), iar regii care au domnit prin pace sunt lăudați (vezi de ex. Solomon, „omul păcii”, care a zidit Ierusalimul, cetatea păcii: II Cron. 14, 6; III Regi 4, 24 ș.u.; 5, 12; IV Regi 20, 19; I Cron. 4, 40; 22, 7 ș.u.). Urarea cea mai frumoasă ce trebuie adresată Ierusalimului este deci: „Cei ce te iubesc pe tine să se bucure de liniște. Pacea să domnească între zidurile tale și propășirea în casele tale!” (Ps. 121, 7-9). Pe de altă parte, timpurile vetero-testamentare sunt considerate ca vremuri în care pacea era destul de firavă; instaurarea păcii universale și veșnice este prorocită

⁴¹ *Ibidem*, p. 107: „Puterea lagărului socialist, forța luptătorilor pentru pace din lumea întreagă poate împiedeca declanșarea războiului și asigura pacea”.

⁴² Vezi *Ibidem*, p. 108.

Pacea și Teologia Socială în gândirea mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului

ca o realitate viitoare, mesianică: Mesia, Fiul lui Dumnezeu, va veni în lume și va întemeia o împărăție universală (Ps. 2) unde va zdrobi pe asupritor și va face dreptate celor săraci (Ps. 45, 5, 7; Ps. 72, 4, 42). Această împărăție va fi bazată chiar pe pace și dreptate (Ps. 84, 11; Ps. 72, 3, 7). Este o idee întâlnită nu doar în psalmi, ci și la profeți (Is. 8, 8-10; 9, 4; 52, 12-13; Mihea 4, 3, 5; 5, 3-4; Osea 1, 7; 2, 20; Agheu 2, 22; Ez. 34, 25, 28; 37, 26). Atunci Domnul va îndrepta spre oameni „pacea ca un râu” (Is. 48, 18), iar pe pământ va fi armonie deplină (Is. 9, 6-8; 32, 15; 65, 25; Mih. 4, 3-5).

Ceea ce a fost proorocit în Vechiul Testament se va împlini în Noul, căci „pacea este un element constitutiv al Evangheliei lui Hristos” (termenul este întâlnit în Noul Testament de 86 de ori). Îl întâlnim tot în diverse saluturi („pace vouă”, In. 20, 19, 20, 26; „mergi în pace”, Mc. 5, 34; Lc. 7, 50; 8, 48; „har și pace”, Rom. 1, 7; I Cor. 1, 3; Efes. 1, 2 ș.a.), dar primind acum un nou conținut: pacea nu mai este năzuință și previziune, ea este realitate, este „pacea lui Hristos”. Evanghelia Sa este „evanghelia păcii” (F. Ap. 10, 36; Efes. 6, 15) fiindcă Iisus Hristos este „rege al păcii” (Evr. 7, 15), este „pacea noastră” (Efes. 2, 14). În Iisus Hristos Dumnezeu ni se descoperă ca „Dumnezeul păcii” (Rom. 15, 13; 16, 20; I Cor. 14, 33; I Tes. 5, 23; Fil. 4, 9; II Tes. 3, 16; Evr. 13, 20) sau mai exact ca „Dumnezeul dragostei și al păcii” (II Cor. 13, 11) fiindcă prin activitatea Lui mântuitoare – și mai ales prin jertfa de pe cruce – Hristos ne-a împăcat cu Dumnezeu, a făcut pace între El și noi (Rom. 5, 1, 10-11; Col. 1, 20-22; Efes. 2, 16). El a restabilit comuniunea filială a oamenilor cu Dumnezeu-Tatăl, i-a făcut pe aceștia creaturi noi și prin aceasta le-a sălășluit în ei pacea: Hristos le spune ucenicilor „Pace vouă” atât înainte de patimi, cât și după Inviere (In. 14, 27, respectiv 20, 19). La rândul său, Sf. Ap. Pavel le scrie creștinilor din Roma: „Dumnezeul nădejzii să vă umple cu toată bucuria și pacea în credință” (Rom. 15, 13), convins fiind că „împărăția lui Dumnezeu” din noi este „dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfânt” - și care, desigur, se manifestă și în afară (Rom. 14, 17).

În Iisus Hristos se împlinește pacea universală – în El se împacă cu Dumnezeu toate cele de pe pământ și din cer (Col. 1, 20). El a restabilit pacea cosmică, aducând „pe pământ pace, între oameni bunăvoire” (Lc. 2, 14), a desființat bariera dintre poporul ales, cel evreu, și celelalte neamuri (Efes. 2, 14-18). Dar această pace oferită oamenilor ca dar este pentru aceștia și misiune, răspundere și sarcină: „Cel ce a primit-o trebuie să o păstreze, să o apere, să o dezvolte prin neconținută colaborare cu Hristos. Hristos lucrează în noi pacea, dar ca pacea să lucreze și să biruiască e nevoie să fim împreună-lucrători cu El (Gal. 6, 16; Fil. 4, 7-9)⁴³. Chiar imaginea Bisericii ca „Trup al lui Hristos” exprimă acest lucru: cei ce sunt

⁴³ *Ibidem*, p. 112.

Dr. Ciprian Iulian Toroczka

mădulare ale Trupului se cuvine să întărească pacea dintre ei, îndemn formulat de Însuși Capul Hristos (Mc. 9, 50; Mt. 5, 23-24) și reluat apoi și de Pavel („Trăiți în pace”, scrie el corintenilor, cf. II Cor. 13, 11, îndem reluat și fundamentat și cu alte ocazii: I Cor. 7, 15; I Tes. 5, 13; I Cor. 14, 33; Rom. 14, 19). De altfel, acesta din urmă nu se referă numai la pacea dintre creștini, ci la pacea cu toți oamenii (Evr. 12, 14; Rom. 12, 18; I Tes. 4, 11-12), fiind astfel în concordanță cu Sf. Ap. Petru, cel care afirma necesitatea creștinului de a trăi în pace cu orice semen (I Pt. 3, 10-11). Este o convingere ce are ca fundament ideea că Dumnezeu este Tatăl tuturor făpturilor, al tuturor oamenilor: cum toți sunt urmașii lui Adam, plămădiți din același sânge (F. Ap. 17, 26), toți îl au ca și Creator pe Dumnezeu, fiind fiii Lui și frați întreolaltă.

În finalul acestei secțiuni mitr. Mladin subliniază următoarele aspecte: „pacea lui Hristos” este un dar divin, întemeiat pe viața, moartea și învierea Fiului și revărsat prin harul Duhului Sfânt. Pe de altă parte, este însă un dar ce trebuie reînnoit în fiecare clipă, căci este scris: „Însuși Domnul păcii să vă dea totdeauna pacea în orice fel” (II Tes. 3, 16). Omul trebuie să conlucreze cu Dumnezeu la sălășluirea păcii în lume, fiind în consecință un element activ, nu unul pasiv: după asemănarea lui Hristos, ca fiu al Tatălui ceresc, el trebuie să fie „făcător de pace” (Mt. 5, 9; de asemenea Rom. 14, 17-18). Mântuitorul Însuși ne cheamă la luptă – Mt. 10, 34: „N-am venit să aduc pace pe pământ, ci sabie” –, iar „sabia adusă de Mântuitorul este sabia păcii, sabia care desparte răul de bine, care declanșează lupta binelui împotriva răului, respectiv lupta aderenților păcii împotriva celor ce vor război. Cât de aspră este această luptă o vedem din însăși viața Mântuitorului care a fost necruțător cu cărturarii și fariseii și a înfruntat forțele răului până la moarte, biruindu-le prin jertfa vieții Sale”⁴⁴.

Principiul care stă la baza împărăției păcii universale și veșnice a lui Hristos nu este, așa cum s-ar părea la prima vedere, dreptatea, deși se spune că „împărăția lui Dumnezeu ... este ... dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfânt” (Rom. 14, 17) sau că „roada dreptății se seamănă în pace la cei care lucrează pacea” (Iacob 3, 18). Totuși, nu trebuie uitat că toată legea și proorocii, toată „dreptatea”, Mântuitorul o concentrează în iubirea de Dumnezeu și de semenii (I In. 4, 20-21). Iubirea creștină este temelia păcii pentru că ea înglobează ideile libertății, egalității, dreptății și frățietății; de vreme ce din ea izvorăsc toate virtuțile, din ea izvorăște și pacea: „pacea cu Dumnezeu, pacea sufletească, pacea cu semenii, pacea între popoare, pacea cosmică, pentru că iubirea este forța spirituală care ne unește cu Dumnezeu, ne unifică pe noi înșine, ne unește cu semenii, unește popoarele într-o mare familie și unifică universul acesta măreț cu toată neconținuta mișcare dintr-însul”⁴⁵.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 114. De aici și imaginea creștinului la Sf. Pavel ca cel înarmat și luptând, alergând pe „calea păcii” (Efes. 6, 11-17).

⁴⁵ *Ibidem*, p. 115.

Pacea și Teologia Socială în gândirea mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului

După ce a expus conceptul de pace în Vechiul și Noul Testament, mitr. Nicolae Mladin se oprește și la modul în care el se regăsește la Sfinții Părinți. Rând pe rând sunt citați sfinții Grigorie de Nyssa⁴⁶, Grigorie de Nazianz⁴⁷, Ignatie al Antiohiei⁴⁸, Ioan Hrisostom⁴⁹, Vasile cel Mare⁵⁰, Ciprian al Cartaginei⁵¹, precum și Origen⁵², Fer. Augustin⁵³

⁴⁶ Pentru Sf. Grigorie de Nyssa pacea este cel mai mare bun pământesc (Despre Fericiri Cuv. VII, *PG* 44, 1281D). Ea tinde să înlăture starea de diviziune, fiind deci „o puternică înclinare plină de iubire spre aproapele” (*Ibidem*, 1284B, 1289D). Pacea se poate comunica și altora (*Ibidem*, 1284A), dar înainte de toate ea este o pace lăuntrică ce face să înceteze războiul intern prin potolirea legii cărnii și impunerea legii duhului (*Ibidem*, 1281D, 1289C).

⁴⁷ „Pacea este garanția armoniei și frumuseții universului: popoarele, orașele ... familiile, comunitățile se conservă prin pace”. Cuv. 6, 1, *PG* 34, 741A-744A. Și tot Grigorie de Nazianz scrie, cu trimitere la pace: „Este mai bine să ne facem mijlocitori de unire și iubire decât de dezbinare și despărțire”. Scris. 145 către Verian, *PG* 47, 248B.

⁴⁸ „Nimic nu este mai bun decât pacea”. Epist. Către Efes. 13.

⁴⁹ Sf. Ioan Hrisostom scrie și el că pacea este „maica tuturor bunurilor”, mai precizând apoi: „Atât de mare bun este pacea încât fii ai lui Dumnezeu sunt numiți cei care o fac și o clădesc” (Omilia 3 la Ep. către Coloseni, *PG* 62, 322). Referitor la creștini același Părinte spune: „Niciodată n-am fost și nu vom fi dușmani ai păcii, căci dacă vom pierde pacea ne vom face dușmani ai celor care au auzit de la Hristos cuvintele: Pace vouă” (Omilie la Înălțarea Domnului, *PG* 52, 790).

⁵⁰ Cele mai multe citate sunt din Sf. Vasile cel Mare: „Cel ce caută pacea, acela caută pe Hristos fiindcă El este pacea, care a zidit pe cei doi într-un singur om făcând pace”. Pacea este așadar „darul ceresc și de mântuire al lui Hristos; ea este necesară pentru noi și folositoare” (Ep. 42, *PG* 32, 433). „Nimic nu este mai propriu creștinului decât să fie făcător de pace; de aceea Domnul ne-a făgăduit cea mai mare răsplătă pentru aceasta” (Ep. 44, *PG* 32, 528). De aici îndemnul: „Să se facă între voi întrecere bună: care se va învrednici mai întâi să fie numit fiu al lui Dumnezeu, agonisindu-și această vrednicie prin facere de pace” (Ep. 156, *PG* 32, 613). Căci „ce este mai sfânt și mai plăcut Domnului decât să trudești pentru pace?” (Ep. 219, *PG* 32, 813).

⁵¹ La Ciprian pacea este legată de iubire: „Dragostea este legătura frăției, temelul păcii, statornicia și tăria unității” (Despre bunul răbdării, *PL* 4, 631). El întărește în mai multe rânduri ideea că „numai făcătorii de pace se pot chema fii ai lui Dumnezeu” (Despre pismă și invidie, *PL* 4, 649); „Fiul păcii trebuie să caute pacea și să o urmeze. Dacă suntem împreună moștenitori cu Hristos, să rămânem în pacea lui Hristos. Dacă suntem fiii lui Dumnezeu, trebuie să fim făcători de pace” (Despre unitatea Bisericii, *PL* 4, 534).

⁵² „Creștinul este dator să apere pacea cu munca sa, cu truda sa ... și dacă e necesar chiar cu primejdia vieții și a bunului nume” (Comentariu la Ep. către Rom., *PG* 25, 188-189).

⁵³ Fer. Augustin numește pacea țința vieții noastre ca viață veșnică (De civitate Dei 19, 11, *PL* 41, 637) și o identifică cu ordinea: „Pacea trupului înseamnă alcătuirea ordonată a părților. Pacea sufletului rațional este corelația ordonată dintre cunoaștere și lucrare. Pacea trupului și a sufletului înseamnă viața și mântuirea ordonată a ființei. Pacea omului muritor și a lui Dumnezeu este ascultarea ordonată sub legea veșnică prin credință. Pacea oamenilor e înțelegerea ordonată. Pacea casei înseamnă înțelepciunea ordonată a locatarilor în poruncă și ascultare. Pacea statului este înțelegerea ordonată a cetățenilor în a conduce și în a se supune. Pacea cetății cerești înseamnă unirea cea mai ordonată și cea mai armonioasă în bucurie, când de Dumnezeu când în Dumnezeu”. De Civitate Dei 19, 13, *PL* 41, 640). „Nu există nimeni care nu voiește să aibă pace” căci „pacea este un bun atât de mare, încât chiar în cele pământești și trecătoare nimic nu este mai plăcut să auzi decât ea, nimic mai râvnit să dorești, nimic mai bun să găsești” (De Civitate Dei 19, 11, *PL* 41, 637).

Dr. Ciprian Iulian Toroczkai

și Isidor Pelusiotul⁵⁴. Din aceste citate este trasă concluzia că și la autorii patristici pacea a fost socotită bunul cel mai de preț pe pământ, adus de Hristos, iar cei ce-L urmează pe El trebuie să caute această pace – ce își are temelia pe dreptate și iubire – chiar cu prețul vieții⁵⁵.

După această analiză minuțioasă a conceptului de pace în Biblie și la Sfinții Părinți, mitr. Nicolae Mladin se reîntoarce la rolul pe care îl are de jucat Biserica Ortodoxă în general și Biserica Ortodoxă Română în special în imperativul luptei pentru pace. În opinia sa Ortodoxia „s-a remarcat prin spirit pașnic”; ea este „Biserica iubirii și deci a păcii”, motiv pentru care are de jucat un rol primordial în suținerea membrilor altor confesiuni creștine aflați și ei în slujba „forțelor păcii”⁵⁶. Așadar în această lucrare Biserica Ortodoxă nu este singură: un rol de seamă îl joacă și diversele organizații creștine mondiale, cum ar fi Conferința creștină pentru pace, Consiliul Mondial al Bisericilor, Consiliul mondial al păcii ș.a. Acțiunile se poartă pe două planuri, unul teoretic (teologic) și altul practic (al acțiunilor concrete). În ambele planuri lupta pentru pace se cere a fi actuală, vizând mai ales principalul pericol la nivel mondial: războiul atomic. Principiul teologic călăuzitor trebuie să fie căutarea dezarmării totale, înlăturarea definitivă a oricărui război (chiar dacă rămâne valabilă concepția că un război de apărare este un război just). Dar la fel de importante sunt și acțiunile concrete, prin care creștinii își arată condiția de „făcători de pace”. Este remarcată și lucrarea Bisericii Ortodoxe Române, care lupta atât pe plan internațional, cât și intern pentru instaurarea păcii. Pe primul plan folosește ca mijloace: întărirea colaborării dintre cultele creștine, ca și dintre Bisericile Ortodoxe, sprijinirea mișcărilor creștine pentru pace și cultivarea spiritului de prietenie între popoare, iar pe al doilea plan: întărirea colaborării dintre culte, infuzarea în sufletele credincioșilor a învățaturii creștine pentru pace, difuzarea (prin predici, cuvântări, publicații) a rezultatelor luptei pentru pace. Studiul se încheie cu afirmarea, într-un „limbaj de lemn”, a necesității integrării Bisericii în „dinamismul vremilor de azi”, „care ridică societatea cu o putere nestăvilă pe trepte tot mai înalte de cultură și civilizație”⁵⁷.

Concluzii

Anumiți autori și-au exprimat deziluzia față de lipsa vocației „profetice” a ierarhiei Bisericii Ortodoxe Române în perioada comunistă, precum și față de in-

⁵⁴ „Pacea amestecată cu dreptatea este un bun dumnezeiesc, iar dacă una ar exista fără cealaltă se vatămă frumusețea iubirii. Noi nu putem numi pace pe aceea care nu este împodobită cu dreptate”. Cartea 3, Epist. 246, *PG* 87, 924.

⁵⁵ N. Mladin, op. cit., p. 116-119.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 119.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 123.

Pacea și Teologia Socială în gândirea mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului

capacitatea acesteia de a-și asuma astăzi greșelile trecutului, adică acea colaborare cu autoritățile comuniste atee⁵⁸. Rămâne o chestiune deschisă în ce măsură vocația martirică, adică ceva profund personal, se poate aplica unei întregi Biserici și, pe de altă parte, dacă această vocație ar fi putut fi asumată de ierahie chiar cu prețul distrugerii întregii comunități pe care avea misiunea să o conducă și să o reprezinte. În orice caz, încă din introducerea studiului nostru am precizat că anumite concesii pot fi identificate și în ceea ce privește opera teologică a mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului: utilizarea unui anumit „limbaj de lemn”, specific discursului autorităților comuniste, echivalarea organizării economico-sociale din perspectivă creștină exclusiv cu cea socialistă (de unde îndemnul adresat credincioșilor de a accepta și susține autoritatea de stat, în fond clar anti-creștină), denunțarea pericolului războiului atomic și necesitatea dezarmării doar pe linia occidentală (ca și cum URSS nu ar fi posedat bomba atomică...) sau echivalarea acțiunii colonialiste din sec. XX cu misiunile creștine romano-catolice și protestante. Sunt câteva „deficiențe” evidente ale gândirii autorului care însă nu impietează contribuția majoră adusă de acesta, chiar și în acele vremuri dificile, la determinarea principiilor creștine ce trebuie să stea la baza consituirii unei Morale Sociale. Accentul – după cum s-a văzut din studiul nostru – cade pe viziunea asupra păcii, însă acest concept va fi analizat în relație cu alte teme: rolul Bisericii în societate, problema muncii, colonialismul, etc., toate derivate din ampla viziunea antropologică și etică pe care o are Biserica Ortodoxă, în care predomină caracterul hristologic și personalist. Sunt câteva idei centrale ce exprimă viziunea lui Nicolae Mladin:

- Înțelegerea corectă a rolului pozitiv pe care îl are de jucat omul în această lume ca membru al Trupului lui Hristos – Biserica – presupune o bază doctrinară antropologică diferită de cea utilitaristă, vitalistă, existențialistă etc. Punctul de plecare trebuie să-l constituie tema teologică revelată a omului creat „după chipul” lui Dumnezeu, adică având o structură pnevmo-somatică ce îi determină și scopul pe care îl are de îndeplinit în raport cu Creatorul, cu lumea, cu semenii și cu el însuși. (Este o viziunea care nu poate accepta manipularea tehnologică, adică tratarea omului la nivelul strict biologic: destinul uman necesită din punct de vedere teologic existența sufletului și tinderea spre realizarea „asemănării” cu Dumnezeu.)

- Rolul Bisericii în progresul spiritual și cultural al societății, funcția unificatoare și eliberatoare a iubirii care trebuie să anime în activitatea ei Biserica

⁵⁸ Alexander Webster, *The Price of Prophecy. Orthodox Churches on Peace, Freedom and Security*, Second Edition, William B. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1995; Lavinia Stan, Lucian Turcescu, *Religion and Politics in Post-Communist Romania*, Oxford University Press, 2007, p. 65-89; Iuliana Conovici, *Ortodoxia în România postcomunistă. Reconstrucția unei identități publice* 2 vol., Eikon, Cluj-Napoca, 2009-2010.

Dr. Ciprian Iulian Toroczka

Ortodoxă Română în special și creștinismul în general (chiar și în raportul cu alte religii).

- Rolul fiecărei națiuni în promovarea mesajului unic mântuitor al lui Iisus Hristos în conformitate cu valorile sale specifice, într-un climat de egalitate și mai ales de conlucrare cu celelalte popoare.

- Problema muncii pentru realizarea unei comunități creștine unitare (nu doar fiecare neam, ci și fiecare persoană are niște daruri pe care trebuie să le valorifice în folosul propriu, restrâns, și în cel comunitar, universal).

- Rolul nefast al colonialismului în relațiile dintre națiuni, căci el distruge egalitatea și libertatea acestora.

- Implicarea mai adâncă a Bisericii în fața unor probleme actuale grave, cum ar fi foametea. Principiul călăuzitor trebuie să fie căutarea cu orice preț a păcii, privită deopotrivă ca libertate, egalitate, justiție și dragoste. În acest fel Biserica continuă și dezvoltă viziunea vetero- și nou-testamentară, ca și pe cea patristică, despre „pacea universală”, atribut al viitoarei Împărății a lui Dumnezeu inaugurate deja pe pământ și care va cunoaște împlinirea desăvârșită în Eshaton. Speranța eshatologică a creștinilor nu trebuie însă confundată cu pasivitatea; ea implică în mod necesar un efort continuu din partea acestora pentru a arăta că Împărăția este deja aici – noi trăim între „deja” și „nu încă” atât la nivel personal, cât și socio-istoric și eclezial.

- Viziunea creștin ortodoxă a mitr. Mladin este una profund optimistă (chiar și față știință și de dezvoltarea tehnologică). Ea nu promovează „ruptura ontologică” între om, Biserică și lume. Toate acestea sunt elemente care trebuie să coexiste în pace și armonie pentru împlinirea unui unic scop: ca Dumnezeu să fie „tot în toate”.

- Baza profund biblică a concepției sociale a mitr. Nicolae Mladin face ca acesta să nu poată fi inclus printre teologii ortodocși din sec. XX pe care îi critica Petros Vassiliadis⁵⁹, cu referire la absența utilizării Bibliei în special din teologia neopatristică ortodoxă⁶⁰. Rezultatul acestor disocieri dintre Biblie și patristică a fost divorțul dintre dogmatică și exegeză, dintre studiile patristice și sistematice, pe de o parte, și cele biblice, pe de altă parte. Este o situație care i-a determinat pe unii teologi ortodocși actuali să pledeze deschis pentru reconsiderarea radicală

⁵⁹ Petros Vassiliadis, „Greek Theology in the Making. Trends and Facts in the 80s. Vision of the 90s”, în *SVTQ* 35 (1991), nr. 1, p. 33-52.

⁶⁰ Mișcarea neopatristică este dominantă în teologia ortodoxă din a doua jumătate a se. XX și începutul se. XXI și are ca principali reprezentanți pe preotul Georges Florovsky (1893-1979) și Vladimir Lossky (1903-1958) în diaspora rusă, arhimandritul Iustin Popovici (1894-1979) în Biserica Ortodoxă Sărbă, preotul Dumitru Stăniloae (1903-1993) în Biserica Ortodoxă Română, preotul Ioannis Romanidis (1927-2001) și Panayotis Nellas (1936-1986) în Biserica Ortodoxă Greacă.

Pacea și Teologia Socială în gândirea mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului

a teologiei ortodoxe „dincolo” de mistică și, în ultimă instanță „dincolo” de neopatristică⁶¹. Și tot ca o limită serioasă a reprezentanților mișcării neopatristice ortodoxe este de amintit chiar implicarea și responsabilitatea socială a Bisericii: de exemplu colegul de generație de al lui Mladin și cel considerat cel mai influent teolog ortodox român, Dumitru Stăniloae, își exprima reticențele față de Teologia Morală (și implicit cea socială)⁶². Dimpotrivă, mitropolitul Mladin subliniază în cadrul operei sale complementaritatea dintre dimensiunea ascetico-mistică și dimensiunea moral-socială.

În final ne exprimăm speranța că aceste principii teologico-etice expuse de mitr. Nicolae Mladin își vor găsi aplicabilitatea în vremurile de libertate pe care le cunoaște acum Biserica Ortodoxă Română, convinși fiind că tocmai condițiilor socio-istorice restrictive în care a trăit și a scris acesta au împiedicat ca ele să fie concretizate.

⁶¹ Același P. Vassiliadis arăta în studiul citat (vezi *supra* nota 59): „După ce am redescoperit esența tradiției noastre în realitatea ei dinamică liturgică, trinitară, pnevmatologică, cosmică și, mai ales, ecleziologică... e timpul să ne aventurăm dincolo de teologia patristică”, înspre „agenda nerezolvată a teologiei ortodoxe: vasta zonă a premiselor biblice ce formează baza credinței noastre”.

⁶² Dumitru Stăniloae, *Ascetica și mistica creștină sau Teologia vieții spirituale*, Casa Cărții de Știință, Cluj, 1993. Vezi și afirmațiile editorului, Sandu Frunză, în „Notă asupra ediției”: „reducerea (sic!, n.n.) ascezei și misticii la morală e total nepotrivită, fiind vorba nu doar de o teologie morală, ci și de o teologie a desăvârșirii”.